

3

Asuinolot ja niiden alueellinen vaihtelu

Tässä luvussa kuvataan asumisen tilaa Suomessa kiinnittäen erityistä huomiota siihen, miten asuinolot eroavat tulotason ja asuinpaikan kaupunkimaisuuden mukaan. Asuinolot ovat osa hyvinvointia ja asumiseen liittyvät kysymykset ulottuvat useille eri hallinnonaloille, minkä vuoksi kokoavan tiedon esittäminen on tärkeää. Tulosten mukaan asumisväljyys ja omistusasuminen vaihtelevat alueiden välillä paljon. Maaseudulla asutaan tulotasosta riippumatta väljemmin ja omistus-asuntovaltaisemmin kuin pääkaupunkiseudulla. Myös muissa suurissa keskuksissa asutaan väljemmin ja useammin omistusasunnossa kuin pääkaupunkiseudulla. Tulotason mukaiset erot asumisväljyydessä ja omistusasumisessa ovat kasvaneet suurimpien kaupunkiseutujen sisällä. Asumiskustannukset vaihtelevat alueelta toiselle paljon. Kun asumiskustannukset otetaan huomioon, kuntatyyppien välillä ei juuri ole eroja pienituloisuudessa. Vain pääkaupunkiseudun ulkopuolella olevissa suurissa keskuksissa pienituloisuus on yleisempää kuin muilla alueilla. Kaikkiaan suomalaiset ovat tyytyväisiä asuinalueisiinsa. Näyttääkin siltä, että omat toiveet ja odotukset sopeutetaan tehtyihin asumisvalintoihin ja realistisesti tarjolla oleviin mahdollisuuksiin.

Asuinoloja kuvataan tässä luvussa tiedoilla asunnon omistuksesta, asumisväljyydestä, asumisen kustannuksista sekä asuinympäristöstä. Asuinolot liittyvät ihmisten hyvinvointiin monin tavoin. Asuinolot, kuten myös taloudelliset resurssit ja työllisyys, kuvaavat ensinnäkin yksilöiden ja kotitalouksien materiaalista hyvinvointia (Karvonen & Kauppinen 2009; ks. myös Karvonen ym. luku 2 tässä teoksessa). Toisaalta asuminen vaikuttaa muuhun hyvinvointiin. Taloudellisen hyvinvoinnin osalta tämä on ilmeistä: korkeat asumiskustannukset vähentävät kotitalouden käytettävissä olevia tuloja ja omistusasuminen on merkittävä varallisuuden kartuttamisen keino. Taloudellisen turvan tuojana omistusasunto voi näin ollen olla myös puskuri sosiaalisia riskejä kuten työttömyyttä tai sairastumista vastaan. Erilaiset asumisratkaisut voivat myös poiketa toisistaan esimerkiksi sen suhteen, kuinka turvattua asuminen on, ja huoli asunnon menettämisestä puolestaan voi heikentää fyysistä ja psyykkistä terveyttä (Vásquez-Vera ym. 2017). Vakaa asumistilanne esimerkiksi omistusasumisen muodossa voi siis olla yksi osatekijä asumisen vaikutuksessa muuhun hyvinvointiin.

Vakaa asumistilanne toisaalta kiinnittää yksilön tai asuntokunnan kiinteämmin tiettyyn paikkaan. Asumisen olennainen piirre onkin, että se liittyy aina johonkin paikkaan. Omistusasumiseen voi liittyä myös riskejä etenkin taantuvilla alueilla, mikäli asunnon arvo laskee, ja työn perässä muuttaminen hankaloituu asunnon myymisen vaikeuden takia (esim. Kärkkäinen 2017). Asumisessa ei yleensä ole kyse vain asunnosta vaan myös asuinalueesta: fyysisestä, sosiaalisesta ja palveluympäristöstä. Asuinalue määrittää raamit terveyden ja muun hyvinvoinnin ylläpidolle. Työpaikat, palvelujen saatavuus ja ympäristön turvallisuus ovat esimerkkejä alueellisista tekijöistä, joita ei voi johtaa suoraan alueilla asuvien ihmisten ominaisuuksista. Alueilla vallitsevilla arvoilla, käyttäytymismalleilla ja elämäntyylyillä voi niin ikään olla vaikutusta terveyteen tai muuhun hyvinvointiin. (Macintyre ym. 2002; Blomgren 2005; Diez Roux & Mair 2010.) Toisaalta esimerkiksi terveyden alueellisia eroja tulkittaessa on tärkeää ymmärtää, että muun muassa sosioekonomiset tekijät kuten asema työelämässä sekä tulo- ja koulutustaso selittävät sekä asuinpaikan valintaa että terveyttä. Hyvinvoinnin alueelliset erot ilmentävät puolestaan asumisratkaisuja, sillä esimerkiksi taloudelliset resurssit, elämänvaiheet ja asumistoiveet vaikuttavat muuttopäätöksiin (Kim ym. 2005; Kytö ym. 2006; Laakso 2013).

Asuinpaikan valinta – siinä määrin kuin on mahdollista valita – on yleensä kompromissi, johon vaikuttavat etenkin taloudelliset voimavarat ja erilaiset asuntoon ja asuinympäristöön kohdistuvat odotukset. Yhdessä vaakakupissa voi olla esimerkiksi suurempi asumisväljyys ja luonnonläheisyys, toisessa vastaavasti hyvät kulkuyhteydet työpaikoille ja palvelujen helppo saavutettavuus. Useimmille asunnon hankinta on myös elämän suurin taloudellinen investointi, johon sitoutuu paljon varallisuutta.

Tämän luvun tarkoitus on koota yhteen tuoretta tutkimustietoa asuinoloista ja asuinolojen alueellisesta erilaisuudesta. Lisäksi mukana on analyyseja asumisväljyydestä ja omistusasumisesta.

Aineisto ja menetelmät

Tässä luvussa esitettävät analyysit asumisväljyydestä ja omistusasumisesta on tehty Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamassa URMI-hankkeessa (Urbanization, Mobilities and Immigration). Tutkimusaineistona on Tilastokeskukselta tilattu koko Suomen väestön kattava yksilötason rekisteriaineisto (TK-52-1417-16), josta käytimme tuoreimpia, vuoden 2014 tietoja.

Analyysit asumisväljyydestä ja omistusasumisesta tulotason ja kuntatyyppin mukaan tehtiin lineaarisella regressioanalyysillä, jossa selitettävänä oli asuinpinta-ala neliömetreinä henkilöä kohti, ja logistisella regressioanalyysillä, jossa selitettävänä oli omistusasuminen. Esitetyt tulokset perustuvat selitettävien muuttujien ennustettuihin arvoihin. Ikä ja kotitaloustyyppi otettiin huomioon lisäämällä nämä muuttujat malleihin selittäviksi muuttujiksi.

Asumiskustannusten analyysit perustuvat Tilastokeskuksen tulonjakotilaston palveluaineistoon vuodelta 2014. Asumiskustannusten laskemiseen käytettiin las-kutapaa, jossa asumiskustannuksiin sisältyvät vuokran tai hoitovastikkeen lisäksi muut kotitalouden varsinaisen asunnon kuukausittaiset käyttömenot, asuntolainan korot ja kiinteistövero. Asuntolainan lyhennykset ja rahoitusvastikkeet eivät ole kustannuksissa mukana, sillä niissä on rahamenon lisäksi kyse myös varallisuuden kartuttamisesta.

Käytämme Tilastokeskuksen aineistoihin pohjautuvissa asumisväljyyden, omistusasumisen ja asumiskustannusten tarkasteluissa kuntaluokitusta, jossa kunnat on jaettu analyysistä riippuen viiteen tai kuuteen ryhmään niiden kaupunkimaisuuden asteen mukaan. Jaon lähtökohtana oli Tilastokeskuksen Tulonjakotilastossa oleva ”Suuret aluekeskukset” -jako:

- Helsinki ja muu pääkaupunkiseutu (Espoo, Vantaa, Kauniainen)
- muut suuret yliopistokaupungit (Jyväskylä, Kuopio, Oulu, Tampere, Turku)
- muut suuret keskukset (Hämeenlinna, Joensuu, Kotka, Lahti, Lappeenranta, Pori, Vaasa) sekä
- muut kunnat.

Tämän jälkeen ryhmä ”muut kunnat” jaettiin Tilastokeskuksen kuntaryhmityksen mukaan ryhmiin:

- muut kaupunkimaiset kunnat
- taajaan asutut kunnat sekä
- maaseutumaiset kunnat.

Asumiskustannusanalyyseissä muut suuret yliopistokaupungit ja muut suuret keskukset on yhdistetty ryhmäksi ”suuret keskukset”, jotta havaintoja olisi riittävästi kaikissa luokissa. Tuloksia laskettaessa aineisto painotettiin vastaamaan koko perusjoukkoa eli Suomen väestöä.

Asumisväljyyden alueelliset erot

Asumisväljyys vaihtelee asuinpaikan kaupunkimaisuuden mukaan huomattavasti, koska asuineliö maksaa eniten suurissa kaupungeissa. Suomessa asuntokuntien keskimääräinen käytössä oleva asuinpinta-ala vuonna 2014 oli 84 neliometriä. Maaseudulla asunnot ovat suurempia kuin kaupunkimaisissa kunnissa: taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa asunnon koko on keskimäärin lähes 100 neliometriä kun se pääkaupunkiseudulla ja suurissa keskuksissa on 70–80 neliometriä. Mediaaniarvot ovat kuntatyyppin mukaan vaihdellen 7–11 neliometriä keskiarvoja pienemmät. (URMI-hankkeen rekisteriaineisto.)

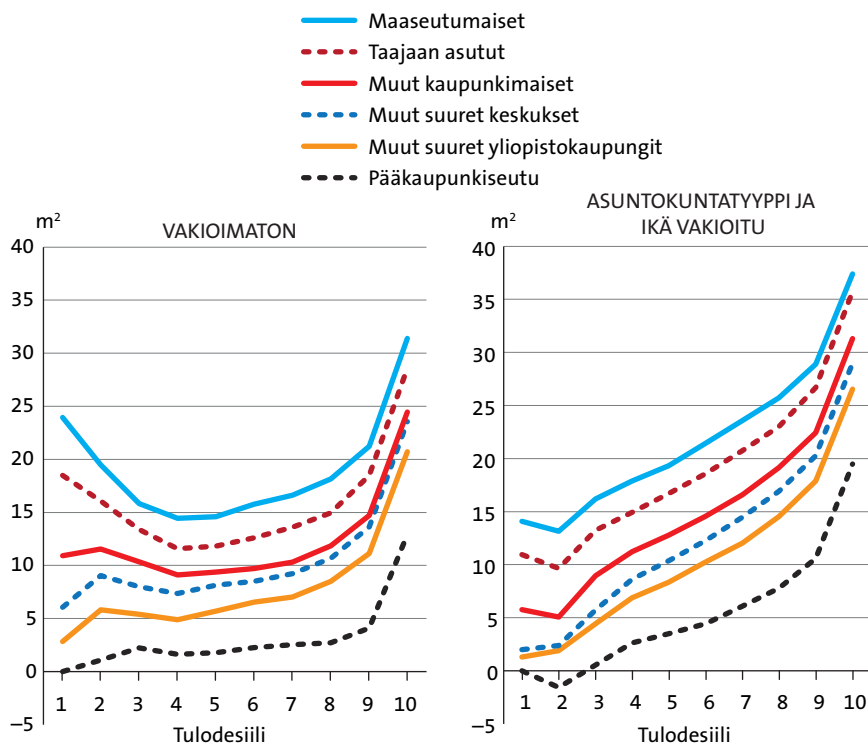
Kuviossa 3.1 esitetään asuntokuntien asumisväljyyden vaihtelu kuntatyyppin ja asuntokunnan tulodesiilin eli tulokymmenyksen mukaan, kun asuineliöt suhteutetaan asunnossa asuvien lukumäärään¹. Kuviossa muita ryhmiä verrataan pääkaupunkiseudulla asuviin alimman tuloluokan asuntokuntiin, eli arvot kuvaavat kuinka paljon enemmän asuineliöitä on henkilöä kohti kyseiseen ryhmään verrattuna. Pääkaupunkiseudulla alimman tuloluokan asuntokunnilla oli asuineliöitä keskimäärin 37,7 henkilöä kohti vuonna 2014 (mediaani 31 neliometriä). Tämän melko suuren arvon taustalla on yksin asuvien painottuminen tässä joukossa: pääkaupunkiseudun alimmassa tuloluokassa yksin asuvilla oli asuinpinta-alaa keskimäärin 44,7, kun muilla pienituloisilla tilaa oli vain 25,2 neliometriä henkilöä kohti.

Kuvion 3.1 vasemmasta osasta nähdään, että asumisväljyys vaihtelee erityisesti kuntatyyppin mukaan siten, että maaseutumaisemmissa kuntatyypeissä asutaan muita väljemmin. Ero pääkaupunkiseudun ja maaseutukuntien välillä on 13–14 neliometriä henkilöä kohti, pieni- ja suurituloisilla tätäkin enemmän. Tuloryhmistä erottuu selvimmin ylin tulokymmenys, jossa asutaan muita väljemmin. Toisaalta maaseutukunnissa asutaan tulotasosta riippumatta väljemmin kuin pääkaupunkiseudun ylimmässä tuloluokassa.

Alimpiin tuloryhmiin kuuluvissa asuntokunnissa on enemmän yksin asuvia ja iäkkäitä kuin muissa asuntokunnissa, mikä vaikuttaa tulotason ja asumisväljyyden yhteyteen. Tulotason oma vaikutus ilmenee selvemmin, kun otetaan huomioon tuloluokkien ja kuntatyyppien väliset erot ikärakenteessa ja asuntokuntatyypissä². Kuvion 3.1 oikeanpuoleisessa osassa näin on tehty, eli kuntatyyppin ja tulotason yhteyksiä asumisväljyyteen tarkastellaan tilanteessa, jossa asuntokuntatyyppi- ja ikärakenne ovat kaikissa luokissa samanlaiset. Tällöin asumisväljyys kasvaa melko

1 Asuntokunnalla tarkoitetaan samassa asuinhuoneistossa asuvia henkilöitä. Tuloluokat on laskettu laittamalla kaikenikäiset henkilöt koko Suomessa järjestykseen asuntokunnan ekvivalenttien eli kulutusyksiköiden lukumäärään suhteutettujen käytettävissä olevien rahatulojen mukaan ja jakamalla henkilöt kymmeneen yhtä suureen ryhmään.

2 Asuntokunnat jaettiin tässä luokittelussa viiteen tyyppiin: 1) kahden vanhemman lapsiperheet, 2) yksinhuoltajaperheet, 3) lapsettomat parit, 4) yksin asuvat, 5) muut. Ikää kuvaa asuntokunnan nuorimman jäsenen ikä.

KUVIO 3.1. Asuntokuntien asumisväljyys (m²/henkilö) kuntatyyppin ja tulodesiilin mukaan vuonna 2014, ero alimman tulodesiilin asuntokuntiin pääkaupunkiseudulla. Lähde: URMI-hankkeen rekisteriaineisto.

suoraviivaisesti tulojen kasvun myötä. Pieni- ja suurituloisimpien ryhmien ero vaihtelee 19–27 neliömetrin välillä henkilöä kohti.

Kuntatyyppien väliin eroihin iän ja asuntokuntatyyppin vakiointi vaikuttaa lähinnä pienituloisilla: maaseudulla pienituloisissa asuntokunnissa on enemmän yksin asuvia iäkkäitä kuin muualla. Kun tämä otetaan huomioon, kuntatyyppien erot ovat kaikissa tuloluokissa samaa luokkaa, mutta hieman pienempiä kuin tuloluokkien väliset erot. Esimerkiksi pienituloisimmissa asuntokunnissa on maaseudulla keskimäärin 14 neliometriä enemmän asuinpinta-alaa henkilöä kohti kuin vastaavissa asuntokunnissa pääkaupunkiseudulla. Hieman alle keskituloisilla (viides tulokymmenys) tämä ero on 16 neliometriä ja suurituloisimmilla 18 neliometriä.

Asumisväljyys eroaa siis erityisesti kuntatyyppin mukaan, jos vertaillaan kaikkia asuntokuntia. Kun verrataan rakenteeltaan samantyyppisiä asuntokuntia, tulotason mukaiset erot asumisväljyydessä ovat hieman suuremmat kuin kuntatyyppien väliset erot. Tällöin myös kuntatyyppien erot ovat suunnilleen samaa luokkaa tulotasosta riippumatta. Erityisesti pienituloisten asumisväljyyden alueellisissa ver-

tailuissa on syytä ottaa huomioon yksin asuvat iäkkäät. Maaseudulla pienituloiset yksin asuvat ovat iäkkäitä – yleisemmin kuin muissa kuntatyypeissä – ja heidän asuntonsa ovat keskimäärin suurempia kuin esimerkiksi nuorilla yksin asuvilla pienituloisilla. Tämä selittää sitä, miksi erityisesti maaseudulla pienituloiset asuvat väljästi.

Omistusasuminen asuinpaikan kaupunkimaisuuden mukaan

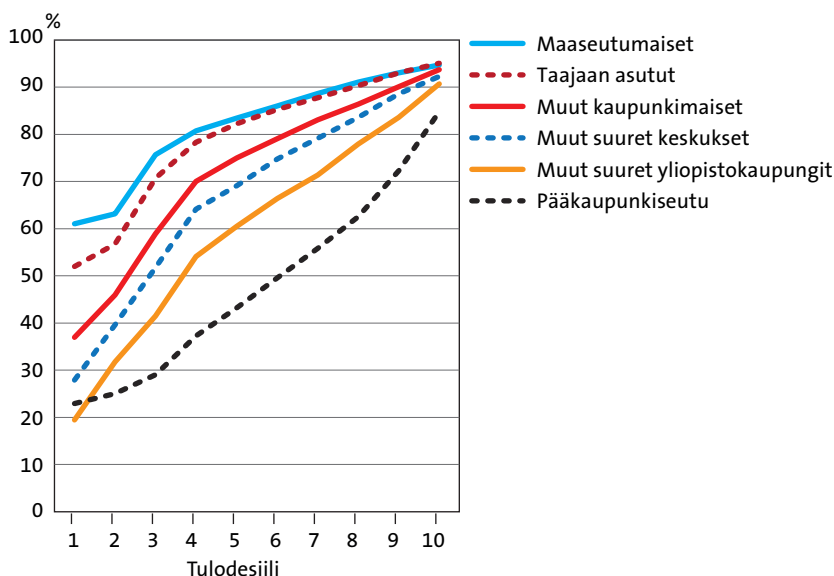
Omistusasunnossa asuminen on yleisin asumismuoto Suomessa, ja erityisesti maaseudulla asutaan omistusasunnoissa (taulukko 3.1). Asunnon hallintaperuste (omistus, vuokra) on yhteydessä kunnan kaupunkimaisuuteen: kun pääkaupunkiseudulla ja suurissa keskuksissa hieman yli puolet kotitalouksista asuu omistamassaan asunnossa, niin maaseutumaisissa kunnissa vastaava osuus on 80 prosenttia. Vastaavasti vuokralla asuminen on yleisempää pääkaupunkiseudulla ja suurissa keskuksissa. Niissä vuokralla asuvien kotitalouksien osuus on noin kaksinkertainen verrattuna taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin. Etenkin velattomassa omistusasunnossa asuminen on tyypillistä maaseutumaisissa kunnissa. (Ilmarinen & Kauppinen 2018.)

Tulojen mukaan tarkasteltuna pienituloiset asuvat kerrostalossa muuta väestöä yleisemmin ja yhden asunnon pientalossa puolestaan muita harvemmin (Kauppinen ym. 2015). Myös velkaisessa omistusasunnossa pienituloiset asuvat selvästi harvemmin kuin muut: 18–64-vuotiaista pienituloisista runsas kymmenesosa asuu velkaisessa omistusasunnossa, muusta väestöstä noin puolet. Pienituloisten velkaiset omistusasunnot sijaitsevat muuta väestöä tyypillisemmin taajaan asutuissa tai maaseutumaisissa kunnissa kaupunkien sijaan, eli alueilla, joilla asunnot ovat halvempia.

TAULUKKO 3.1. Kotitalouksien asunnon hallintaperusteet kunnan kaupunkimaisuuden mukaan vuonna 2014. N = 10 726, painottamaton. Lähde: Tilastokeskus, Tulonjakotilaston palveluaineisto (Ilmarinen & Kauppinen 2018).

	Pääkaupunkiseutu, (%)	Suuret keskuksset*, (%)	Muut kaupunkimaiset kunnat, (%)	Taajaan asutut kunnat, (%)	Maaseutumaiset kunnat, (%)
Omistusasunto, velaton	26	28	35	40	49
Omistusasunto, velkaa	28	29	37	36	31
Vuokra-asunto markkinoilta	17	21	12	9	6
Vuokra-asunto kunnalta	12	7	8	7	8
Vuokra-asunto yleishyödylliseltä yhteisöltä	6	5	3	2	1

*Mukaan lukien suuret yliopistokaupungit

KUVIO 3.2. Omistusasunnossa asuvien asuntokuntien osuus kuntatyyppin ja tulodesiilin mukaan vuonna 2014. Lähde: URMI-hankkeen rekisteriaineisto.

Kuntatyyppien väliset erot omistusasumisessa vaihtelevat tulojen mukaan. Kuviossa 3.2 esitetään omistusasunnossa asuvien osuudet tulojen ja kuntatyyppin mukaan vuonna 2014. Omistusasumisen yleisyydessä pääkaupunkiseudun ero maaseudun kuntiin on suurimmillaan 3.–5. tulokymmenyksessä, joissa omistusasuminen on maaseudulla 40–47 prosenttiyksikköä yleisempää. Pienituloisilla erot ovat lähes yhtä suuret, mutta suurituloisten välillä kuntatyyppien väliset erot omistusasumisen yleisyydessä ovat selvästi pienemmät. Iän ja kotitaloustyyppin vaihtelu ei vaikuta näihin havaintoihin.

Omistusasuminen vaihtelee enemmän tulojen kuin kuntatyyppin mukaan. Omistusasuminen yleistyy kaikkialla tulojen kasvaessa, mutta yhteys tuloihin on voimakkainta suurissa kaupungeissa. Kaupunkimaisissa kunnissa tuloluokkien väliset erot (57–71 prosenttiyksikköä pienituloisimpien ja suurituloisimpien välillä) ovat suurempia kuin kuntatyyppien välinen vaihtelu tuloluokkien sisällä. Pääkaupunkiseudulla tulotason ja omistusasumisen yhteys on melko suoraviivainen, mutta pääkaupunkiseudun ulkopuolella erityisesti alimpiin tuloryhmiin (1.–3. tulokymmenys) kuuluvat erottuvat muista saman kuntatyyppin asuntokunnista asumalla harvemmin omistusasunnossa.

Pääkaupunkiseutu erottuu selvästi muista kaupunkimaisista kunnista sekä omistusasumisesta (kuvio 3.2) että asumisväljyyttä (kuvio 3.1) tarkasteltaessa. Samaa tuloluokkaa kuuluvat eroavat asuinoloiltaan verrattaessa pääkaupunkiseutua myös muihin suuriin yliopistokaupunkeihin: pääkaupunkiseudulla omistusasuminen on harvinaisempaa ja asuminen ahtaampaa.

Pienituloisuuden alueelliset erot ja asumiskustannukset

Edellä osoitettiin, että maaseudulla pienituloiset asuvat väljemmin kuin suurissa kaupungeissa, mutta toisaalta pääkaupunkiseudulla harvempi on pienituloinen. Pääkaupunkiseudulla joka kymmenes kotitalous on pienituloinen (tulot alle 60 % väestön mediaanituloista), kun maaseutumaisissa kunnissa ja pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa suurissa keskuksissa joka viides kotitalous on pienituloinen (Ilmarinen & Kauppinen 2018). Väliin sijoittuvat muut kaupunkimaiset ja taajaan asutut kunnat. Suuralueittain tarkasteltuna Länsi- sekä Pohjois- ja Itä-Suomessa pienituloisten kotitalouksien osuus on noin kaksinkertainen verrattuna Uudenmaan maakuntaan.

Asumiskustannusten huomioon ottaminen tarkasteltaessa pienituloisuutta eri alueilla muuttaa pienituloisuuden alueellista kuvaa, sillä ne ovat erityisen suuret suurissa kaupungeissa ja keskuksissa. Asumiskustannukset kasvattavat pienituloisten osuutta kaikkialla, mutta kaupunkimaisemmissa kunnissa enemmän kuin maaseudulla (taulukko 3.2). Tämän seurauksena pienituloisten kotitalouksien osuus kaikista kotitalouksista on lähes kaikissa kuntatyypeissä sama, noin 25 prosenttia. Poikkeuksen tekevät pääkaupunkiseudun ulkopuoliset suuret kesukset, joissa pienituloisten kotitalouksien osuus on noin kolmasosa, kun asumiskustannukset on huomioitu.

Pääkaupunkiseudulla korkeat asumiskustannukset ovat tärkeä pienituloisuuden osatekijä, kun maaseudulla kyse on enemmänkin pienistä tuloista. Suurissa keskuksissa yhdistyvät nämä molemmat ilmiöt: sekä matala tulotaso että kohtalai-

TAULUKKO 3.2. Kotitalouksien käytettävissä olevat rahatulot ja asumiskustannukset kulutusyksikköä kohti sekä pienituloisuusasteet ennen asumiskustannuksia sekä asumiskustannusten jälkeen kunnan kaupunkimaisuuden mukaan vuonna 2014. Lähde: Tilastokeskus, Tulonjakotilaston palveluaineisto 2014 (Ilmarinen & Kauppinen 2018).

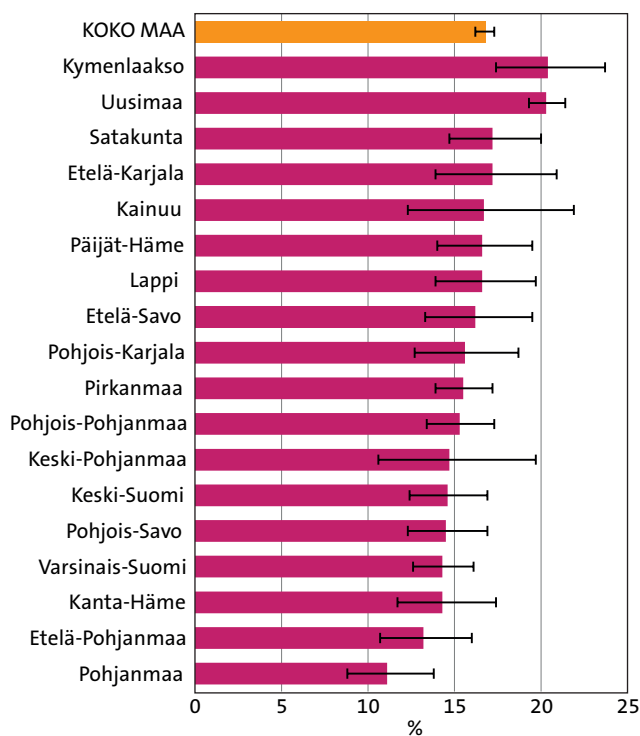
	Käytettävissä olevat rahatulot, €/kul.yks./kk, mediaani	Pienituloisia kotitalouksia, %	Asumiskustannukset €/kul.yks./kk, mediaani	Pienituloisuus asumiskustannusten jälkeen, %	Kotitalouksien lkm (alkup. otos, painotamaton)
Pääkaupunkiseutu	2 242	11	406	24	1 882
Suuret kesukset*	1 733	21	336	33	2 524
Muut kaupunkimaiset kunnat	1 886	15	293	25	2 530
Taajaan asutut kunnat	1 814	17	262	25	1 826
Maaseutumaiset kunnat	1 733	21	225	26	1 964
Kaikki	1 873	17	308	27	10 726

*Mukaan lukien suuret yliopistokaupungit

set asumiskustannukset. Suurissa keskuksissa asuu esimerkiksi paljon opiskelijoita, mikä selittää matalaa tulotasoa (Ilmarinen & Kauppinen 2018). Maaseudulla liikennemenot ovat vastaavasti suuremmat, mutta nämä erot alueiden välillä ovat kuitenkin suhteellisen pieniä (Honkkila 2014).

Koetut asumiskustannukset

Asumiskustannusten alueellinen vaihtelu ilmenee väestön asumiskustannuskokemuksissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ATH-tutkimuksen (Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus) mukaan maakuntien väliset erot tyytymättömyydessä asumiskustannuksiin ovat varsin suuria ja johdonmukaisia. Kustannuksiin tyytymättömien osuus on ollut 2010-luvulla suuri etenkin Uudellamaalla ja Kymenlaaksossa. Aikuisväestöstä noin joka viides oli tyytymätön asumiskustannuksiinsa vuonna 2015 (kuvio 3.3). Alueellisesti tarkasteluna asumiskustannuksiin tyytymättömien osuus oli pienin Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla: tyytymättömyyttä koki näillä alueilla joka kymmenes vastaajista. Muut maakunnat eivät poikenneet koko maan keskiarvosta. Koko maan tasolla 18 prosenttia on ollut tyytymätön asumiskustannuksiinsa vuonna 2016, eikä tilanne ole olennaisesti muuttunut 2010-luvulla. (Murto ym. 2017.)

KUVIO 3.3.
Asumiskustannuksiinsa tyytymättömien osuus (%) eri maakunnissa ja koko maassa vuonna 2015 sekä 95 %:n luottamusvälit.
Lähde: Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus ATH (Murto ym. 2017).

Asumismenojen koettu rasite on suurin pääkaupunkiseudulla. Pyydettyessä arvioimaan sitä, onko asumismenojen rasite suuri, kohtalainen vai ei lainkaan rasite, pääkaupunkiseudulla rasitetta piti suurena 22 prosenttia kotitalouksista kun muissa suurissa keskuksissa ja maaseutumaisemmissa kunnissa vastaava osuus oli 15–19,5 prosenttia vuonna 2014. (Tilastokeskuksen tulonjakotilaston palveluaineisto 2014.)

Työikäisten pienituloisten asumismenot ovat suuremmat ja niiden jälkeen käteen jäävät tulot pienemmät kaupungeissa kuin maaseudulla. Pienituloisten kesken ei kuitenkaan ollut kaupunkimaisuuden mukaisia eroja asumismenojen koetussa rasittavuudessa 2010-luvun alussa (Kauppinen ym. 2015). Tämä saattaa kertoa esimerkiksi erilaisista odotuksista asumismenojen suuruudesta; lisäksi kaupungeissa suuremmat asumismenot saatetaan hyväksyä hintana paremmasta saavutettavuudesta.

Asuinolojen eriytyminen suurilla kaupunkiseuduilla

Tulotason mukaiset erot omistusasumisessa ja asumisväljyydessä kasvoivat hiukan vuosina 2005–2014 suurimmilla kaupunkiseuduilla eli Helsingin, Turun ja Tampereen seutukunnissa (Saikkonen ym. 2018). Omistusasuminen yleistyi näiden seutujen suurituloisiin asuntokuntiin kuuluvilla 20–64-vuotiailla ja keskuskäytävien ulkopuolella myös keskituloisilla, kun taas pienituloisilla ja keskuskäytävien alueilla myös keskituloisilla omistusasuminen väheni. Markkinavuokra-asuntojen merkitys pienituloisten asumisessa on kasvanut, sillä myös valtion tukemissa ARA-vuokra-asunnoissa asuvien pienituloisten osuus on vähentynyt. Tämä johtuu muun muassa siitä, että asuntoja on vapautunut ARA-rajoituksista.

Lähes kaksi kolmannesta Suomen ulkomailla syntyneestä väestöstä asuu kolmella edellä mainitulla kaupunkiseudulla (Tilastokeskus 2018). Omistusasuminen on yleistynyt useissa maahanmuuttajaryhmissä, mutta se on edelleen harvinaisempaa kuin Suomessa syntyneillä. Tulotasosta riippumatta ulkomailla syntyneet asuvat Suomessa syntyneitä harvemmin omistusasunnoissa. Vastaavasti ARA-vuokra-asuminen on ulkomailla syntyneillä yleisempää kuin syntyperäisillä suomalaisilla samassa tuloluokassa, joskin ero on pienentynyt. Markkinavuokra-asuntoihin verrattuna sekä omistusasuminen että ARA-vuokra-asuminen voidaan nähdä keinona saavuttaa vakaampi asumistilanne. Suomessa ja ulkomailla syntyneet ovat siis toistaiseksi saavuttaneet vakaan asumistilanteen osin eri tavoin, ARA-vuokra-asumisen korostuessa ulkomailla syntyneillä (ks. Kauppinen & Vilka 2016). Ulkomailla syntyneet asuvat myös Suomessa syntyneitä ahtaammin kaikissa tuloryhmissä. (Saikkonen ym. 2018.)

Kaupunkiseutujen välinen vertailu osoittaa, että väestörakenteen alueellinen eriytyminen syntyperän mukaan eli niin sanottu etninen eriytyminen on voimakkaampaa Turun seudulla kuin Tampereen ja Helsingin seuduilla. Myös tulojen mukainen eriytyminen on Turun seudulla nykyään vahvempaa kuin Helsingin

seudulla, jossa pieni- ja suurituloiset olivat vielä 2000-luvun alussa Turun seutua vahvemmin eriytyneet alueellisesti (Kauppinen & Vaalavuo 2017). Tulotason mukaisen eriytymisen voimistuminen Turun ja Tampereen seuduilla onkin selvien suurimpien kaupunkiseutujen alueellisessa eriytymisessä tapahtunut muutos vuosina 2005–2014. Etninen eriytyminen vahvistui samaan aikaan hiukan näillä seuduilla, mikä liittyi muun muassa aiempaa pienempään (tasaisemmin sijoittuvien) länsimaissa syntyneiden osuuteen ulkomailla syntyneistä. Ulkomaalaistaustaisten osuudet seutujen ja yksittäisten asuinalueiden väestöistä ovat kasvaneet, mutta alueellinen rakenne on pysynyt samankaltaisena. (Saikkonen ym. 2018.)

Alueelliseen eriytymiseen kaupunkiseutujen sisällä vaikuttaa muun muassa valtion tukemien vuokra-asuntojen sijoittuminen. Tampereella ja Helsingissä nämä asunnot ovat vähemmän erillään muusta asuntokannasta kuin Turussa. Tämä vastaa kaupunkien välisiä eroja alueellisen sekoittamisen politiikassa: Tampereella ja Helsingissä erilaisia asuntoja on sekoitettu sosiaalisin perustein jo pitkään ja johdonmukaisesti. (Saikkonen ym. 2018.)

Palvelujen saavutettavuus ja tyytyväisyys palveluihin asuinpaikan mukaan

Palvelujen monipuolisuus ja läheisyys yhdistetään usein houkuttelevaan asuinympäristöön, sillä palvelut tukevat ja tuottavat terveyttä ja hyvinvointia ja ovat sujuvan arjen perusta. Maaseudulla toimipaikkojen vähyyks, pitkät välimatkat ja joukkoliikenteen yhteyksien puuttuminen heikentävät palvelujen saavutettavuutta. Yksityistä palvelutarjontaa on vähän. (Vihinen & Moilanen 2013; Leinamo 2015.) ATH-tutkimuksen mukaan Uudellamaalla noin 15 prosenttia vastaajista koki, että huonot julkiset liikenneyhteydet häiritsevät arkielämää. Pohjois-Karjalassa vastaava luku oli 28 prosenttia ja Lapissa 35 prosenttia. (Murto ym. 2017.) Palvelujen saatavuudessa etäisyydet kasvavat kun pääkaupunkiseudulta ja muilta tiiviisti asutuilta alueilta siirrytään maaseutumaisiin kuntiin ja harvaan asutulle maaseudulle. Esimerkiksi terveysasema sijaitsee kaupunkialueilla keskimäärin kahden kilometrin päässä kotoa, kun maaseutualueilla keskimääräinen etäisyys on noin seitsemän kilometriä (Sillanpää & Ålander 2017). Myös perusopetus on heikoimmin saavutettavissa maaseutumaisissa kunnissa, ja yleisesti ottaen kunnan syrjäisyys ja pieni koko heikentävät sivistys- ja vapaa-ajanpalvelujen (perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen) sekä kulttuuri- ja liikuntapalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Häätötilanteissa pelastustoimi ja poliisi saapuvat maaseudulla hitaammin kuin kaupunkimaisissa kunnissa. (Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2012; Lavapuro ym. 2016.) Lisäksi sähköisten palvelujen hyödyntämistä hidastaa nopeiden tietoliikenneyhteyksien puuttuminen syrjäisiltä maaseutualueilta (Viinamäki ym. 2017; ks. myös Hyppönen & Ilmarinen luku 17 tässä teoksessa). Toisaalta luontoon perustuvat palvelut ja harrastukset ovat hyvin saatavilla maaseudulla.

Taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa ollaan kuitenkin melko tyytyväisiä kunnallisiin palveluihin, vaikka saatavuus ja saavutettavuus ovat kaupunkialueita huonompia. Tyytyväisyydessä ei ole eroja verrattaessa maaseutumaisia ja kaupunkimaisia kuntia. Esimerkiksi sosiaalipalveluja pitää hyvin toimivina noin 60 prosenttia väestöstä asuinpaikan kaupunkimaisuudesta riippumatta. Pitkä matka palvelun luo ja hankalat aukioloajat näyttäisivät olevan ongelma noin puolelle sosiaalipalvelujen asiakkaista niin maaseudulla kuin kaupungeissa. (Ilmarinen ym. 2016.) Suomen Kuntaliiton ARTTU 2 -kyselyssä vuonna 2017 kartoitettiin asukkaiden arvioita kuntapalveluista. Kyselyssä oli mukana sekä kaupunkimaisia että maaseutumaisia kuntia. Kuntapalveluihin oltiin yhtä tyytyväisiä kaupungeissa ja maaseudulla: palveluille annettiin yleisarvosana 3,8 ja arvosana palvelujen saatavuudelle ja saavutettavuudelle 3,7 (asteikolla 1–5). Sektoreittain tarkasteltuna tyytyväisimpiä oltiin kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluihin ja tyytymättömmimpiä sosiaalipalveluja kohtaan. Vaikka kaupunki–maaseutuakselilla eroja ei ollut, kyselyssä havaittiin suurta vaihtelua kuntaryhmien sisällä tyytyväisyydessä palveluihin. (Pekola-Sjöblom 2017.) Maaseutukatsauksessa puolestaan tarkasteltiin maaseudulla asuvien tyytyväisyyttä palveluihin. Maaseudulla asuvista runsaat 70 prosenttia oli palveluihin (kuntapalvelut ja yksityiset palvelut) tyytyväisiä ja tyytymättömiä oli noin kahdeksan prosenttia. Hieman yli puolet piti palvelujen määrää riittävänä paikkakunnallaan. Eniten tyytymättömyyttä kohdistui turvallisuuspalveluihin, ammatilliseen koulutukseen, pankkipalveluihin ja vanhusten hoitoon. (Sillanpää & Ålander 2017.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lapsiperhekyselyn mukaan maaseudulla lastenhoitopalveluihin oltiin jossain suhteessa tyytyväisempiä kuin kaupunkikunnissa: lapsiryhmän koko ja henkilökunnan vaihtuvuus herättivät kritiikkiä varsinkin kaupunkimaisissa kunnissa asuvien pikkulapsiperheiden keskuudessa (Karvonen 2014). Aikaisemmissa tutkimuksissa on raportoitu kuitenkin myös tyytymättömyyttä: Kari Leinamon (2015) tutkimuksessa kuntapalveluja kritisoitiin paljon etenkin syrjäisillä paikkakunnilla. Muun muassa toimipisteiden lakkautukset ja huono saavutettavuus mainittiin palvelujen ongelmina. Lisäksi maaseudulla koetaan, että palvelujen laatu ja saavutettavuus kehittyvät huonompaan suuntaan (Leinamo 2015; Sillanpää & Ålander 2017).

Asukasbarometri tutkii kaupunkimaisten asuinympäristöjen laatua vähintään 10 000 asukkaan taajamissa. Kaupunkimaisissa asuinympäristöissä asuvat ovat kaikkienensa varsin tyytyväisiä asuinympäristöönsä – asuinalueille annetaan keskiarvo 8,3 (asteikolla 4–10). Eri kaupunkialueiden välillä ei ole eroja: esimerkiksi aluetehokkuuden mukaan tarkasteltuna parhaan arvosanan saavat sekä kaikkein väljimmät että kaikkein tiiveimmät alueet. Hyvätuloiset antoivat asuinalueelleen hieman korkeamman arvosanan kuin pienituloiset, mikä voi kertoa siitä, että hyvätuloisilla on paremmat mahdollisuudet valita asuinalueensa mieltymystensä mukaan. (Strandell 2017.)

Yleisesti ottaen suomalaiset ovat varsin tyytyväisiä asuinalueensa olosuhteisiin eikä tyytyväisyys ole vaihdellut 2010-luvulla: 80–85 prosenttia aikuisväestöstä on ATH-tutkimuksen mukaan ollut kyselyvuodesta toiseen tyytyväisiä. Systemaattisia, vuodesta toiseen toistuvia eroja ei ole myöskään maakuntien välillä. (Murto ym. 2017.)

Asunnottomuus

Laadukkaan ja viihtyisän asumisen äärimmäinen käänköpuoli on asunnottomuus, johon voivat johtaa muun muassa elämänmuutokset tai elämänhallinnan ongelmat. Taustasta riippumatta yhtenä tärkeänä osatekijänä ovat korkeat asumiskustannukset ja sopivien asuntojen rajallinen tarjonta. Valtakunnan tasolla ilmiötä on pyritty rajoittamaan erilaisin asunnottomuuden vähentämishjelmin, kuten Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma (PAAVO 2008–15) ja nykyisen hallituksen käynnistämä Asunnottomuuden ennaltaehkäisytoimenpideohjelma 2016–2019.

Tilastoitu asunnottomuus on vähentynyt vuodesta 2012 alkaen, ja pitkäaikainen asunnottomuus on pienentynyt kymmenen viime vuoden ajan. Vuonna 2017 asunnottomia oli ARA:n mukaan reilut 7 000 henkilöä. Tästä joukosta yksineläviä oli noin 6 500 ja perheellisiä 500. Alueellisesti asunnottomuus keskittyy pääkaupunkiseudulle ja muihin suuriin kasvukeskuksiin; yli puolet asunnottomista on Helsingissä. Nuorten (alle 25-vuotiaat) asunnottomuus on niin ikään vähentynyt 2010-luvulla, mutta vuonna 2017 asunnottomuus kasvoi edellisvuosiin verrattuna. Nuoria asunnottomia on lähes 1 600, joista joka viides on pitkäaikaisasunnottomon. (Helskyaho ym. 2018.)

Kaikki asunnottomuus ei toisaalta näy tilastoissa. Yhden arvion mukaan kaksi kolmasosaa asunnottomuudesta on tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona asumista, niin sanottua piiloasunnottomuutta (Helsingin kaupungin tarkastuslautakunta 2018). Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentyessä muunlainen asunnottomuus kokonaisuutena onkin saattanut jopa kasvaa. Pääasiassa kyse on nuorten ja maahanmuuttajien osuuksien kasvusta asunnottomissa.

Pohdinta

Tässä luvussa kuvattiin asuinoloja yhtenä alueellisesti vaihtelevana hyvinvoinnin tärkeänä osa-alueena, asuinolojen heijastumista taloudelliseen hyvinvointiin ja sen alueellisiin eroihin sekä palvelujen saavutettavuutta ja tyytyväisyyttä asuin ympäristöön asuinpaikan mukaan. Asuinolot vaihtelevat merkittävästi kaupunkimaisuuden mukaan. Siinä määrin kuin yksilöllä tai kotitaloudella on mahdollisuus valita asuinpaikkaansa, valinta merkitseekin tasapainoilua muun muassa asumis-

väljyyden, asumiskustannusten ja yhteyksien sekä palvelujen välillä. Asuinpaikan valinnassa ei ole kyse vain tietynlaisen asunnon valinnasta – samalla valitaan myös tietynlainen asuinympäristö asukkaineen, osin myös elämäntyyli (Kytö ym. 2006).

Asuinpaikan valinnassa voi olla kyse esimerkiksi työn tai koulutuksen perässä muuttamisesta, jolloin suuntana ovat usein suuret kaupungit. Erityisesti pääkaupunkiseudulle maaseudulta muuttavan on varauduttava ahtaaseen asumiseen, asumiskustannusten nousuun ja mahdollisesti myös omistusasunnon vaihtumiseen vuokra-asunnoksi. Hyödyt puolestaan voivat liittyä korkeampaan tulotason, parempiin yhteyksiin ja palveluihin sekä mahdolliseen asunnon arvon suotuisampaan kehitykseen verrattuna maaseutuun.

Valinnan edellytykset eivät luonnollisesti ole kaikille samat, sillä mahdollisuudet riippuvat muun muassa elämäntilanteesta. Pienituloisilla on huonommat mahdollisuudet valita mieluinen ja viihtyisä asuinympäristö, mikä ilmenee suurempana tyytymättömyytenä ympäristön laatutekijöihin, erityisesti asuinalueen sosiaaliseen ympäristöön. Erityisesti maaseudulla mahdollisuudet vaihtaa asuntoa tai muuttaa lähemmäksi palveluja voivat olla huonot asuntojen matalan hintatason ja pitkien myyntiaikojen vuoksi. Eläkeikäiset puolestaan eivät voi odottaa muuton tuottavan vastaavanlaista tulojen nousua kuin työn perässä muuttavat. Juha Lavapuro ym. (2016) tuovat esille niin sanotun köyhyystaskun ongelman: seuduilla, joilla työttömyys yhdistyy kiinteistöjen arvon laskuun, syntyy köyhtymisen kierteitä, jotka vaikeuttavat siirtymistä parempien työllistymisnäkömien perässä muualle (ks. myös Kärkkäinen 2017).

Materiaalisista ja palvelujen saatavuuden eroista huolimatta tyytyväisyys omaan asuinalueeseen on suuri alueen kaupunkimaisuudesta riippumatta. Suurempituloiset ovat hieman tyytyväisempiä, mutta kokonaisuutena suomalaiset näyttävät yleisesti arvostavan asuinympäristöään. Tämä kertonee osin siitä, että omat toiveet ja odotukset sopeutetaan tehtyihin valintoihin ja realistisesti tarjolla oleviin mahdollisuuksiin. Lisäksi sosiaalinen vertailu suuntautuu pikemmin lähelle kuin kauempana oleviin asuinalueisiin. Kyse lienee myös asumisen laadun korkeasta tasosta siinä mielessä, että kovin heikkotasoiset asunnot ja asuinalueet ovat Suomessa harvinaisia.

Jos yhteiskuntapolitiikan ohjenuoraksi otetaan alueellisen liikkuvuuden ja kaupungistumisen esteiden vähentäminen, on syytä kiinnittää huomiota edellä kuvattuihin, kaupunkimaiselle asuinympäristölle tyypillisiin ilmiöihin: asumisen ahtauteen, korkeisiin asumisen kuluihin, asunnottomuuteen ja kaupunkiseutujen väestörakenteen sisäiseen eriytymiseen. Maaseudulla haasteena puolestaan on tunnetusti palvelujen huono saavutettavuus, joka vaatii omat erityisratkaisunsa. Maaseudun vetovoimaisuutta ja maaseutuasumista voidaan tukea kiinnittämällä huomiota siihen, että palvelut eivät etäänny saavuttamattomiin ja että liikenneyhteydet (ml. tietoliikenneyhteydet) toimivat sujuvasti.

Tämän luvun aikaisempi versio on julkaistu Suomen sosiaalinen tila -raporttina 2/2018: Ilmarinen, Katja & Kauppinen, Timo M. & Karvonen, Sakari (2018): Tilaa vai saavutettavuutta – asuinolojen alueellinen vaihtelu. Tutkimuksesta tiiviisti 15/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Julkaisun tekeminen on saanut rahoitusta Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston hankkeista URMI (rahoituspäätökset 303617 ja 303620) ja TITA (rahoituspäätös 293103).

Lähteet

- Blomgren, Jenni (2005): Huono-osaisuus Suomen kaupunkiseutukunnissa: alue-erot ja sosiaalisen ympäristön vaikutukset 1990-luvulla. Väitöskirjatutkimus. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 246. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Diez Roux, Ana V. & Mair, Christina (2010): Neighborhoods and health. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1186, 125–145.
- Helsingin kaupungin tarkastuslautakunta (2018): Arviointikertomus 2017. Helsingin kaupungin keskushallinnon julkaisuja 2018:13. Helsinki: Helsingin kaupungin tarkastusvirasto.
- Helskyaho, Raine & Ohisalo, Maria & Turunen, Saija (2018): Asunottomat 2017. ARAn selvityksiä 2/2018. Helsinki: ARA, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.
- Honkkila, Juha (2014): Asumisen kalleus pääkaupunkiseudulla selittää alueellisia kulutuseroja. *Hyvinvointikatsaus 2/2014*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Ilmarinen, Katja & Aalto, Anna-Mari & Muuri, Anu (2016): Sosiaalipalvelut väestön ja asiakkaiden arvioimana. Tutkimuksesta tiiviisti 1/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Ilmarinen, Katja & Kauppinen, Timo M. (2018): Pienituloisuus ennen ja jälkeen asumiskustannuksia – alueellinen näkökulma. *Yhteiskuntapolitiikka* 83, 73–83.
- Karvonen, Sakari (2014): Lapsiperheet maalla ja kaupungissa. Teoksessa: Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.): Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Teema 21. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Karvonen, Sakari & Kauppinen, Timo M. (2009): Kuinka Suomi jakautuu 2000-luvulla? Hyvinvoinnin muuttuvat alue-erot. *Yhteiskuntapolitiikka* 74, 467–486.
- Kauppinen, Timo M. & Hannikainen-Ingman, Katri & Sallila, Seppo & Viitanen, Veera (2015): Pienituloisten asuinolot. *Työpa-pereita 22/2015*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kauppinen, Timo M. & Vaalavuo, Maria (2017): Työikäisen väestön alueellinen eriytyminen synnyinmaan ja tulotason mukaan suurilla kaupunkiseuduilla. URMI Kaupunkianalyysi I. <https://www.julkari.fi/handle/10024/135602>.
- Kauppinen, Timo M. & Vilkkama, Katja (2016): Entry to homeownership among immigrants: a decomposition of factors contributing to the gap with native-born residents. *Housing Studies* 31, 463–488.
- Kim, Tae-Kuyung & Horner, Mark W. & Marans, Robert W. (2005): Life cycle and environmental factors in selecting residential and job locations. *Housing Studies* 20:3, 457–473.
- Kytö, Hannu & Tuorila, Helena & Leskinen, Johanna (2006): Maaseudun vetovoimaisuus ja kuluttajien yksilölliset elämäntavat. Tutkimuskokonaisuuden loppuraportti. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 5:2006. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Kärkkäinen, Olli (2017): Mä lähdän Stadiin: Työn perässä muuttamisen kannustimet. *Nordea Working Papers* 1/2017.
- Laakso, Seppo (2013): Muuttoliikkeen vaikutuksista väestön tulotasoon Helsingissä ja Helsingin seudulla. Tutkimuksia 2/2013. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

- Lavapuro, Juha & Ojanen, Tuomas & Rautiainen, Pauli & Valtonen, Virve (2016): Sivistykselliset ja sosiaaliset perusoikeudet syrjäkunnissa. Kunnallissalan kehittämissääntön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 97. Vammala: Kunnallissalan kehittämissääntö.
- Leinamo, Kari (2015): Palvelut läheltä. Maaseudun asukkaiden näkemyksiä kuntapalvelujen ja valtion paikallishallinnon palvelujen muutoksesta. Vaasan yliopisto, Levón instituutti. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Macintyre, Sally & Ellaway, Anne & Cummings, Steven (2002): Place effects on health: how can we conceptualise, operationalise and measure them. *Social Science & Medicine* 55, 125–139.
- Murto, Jukka & Kaikkonen, Risto & Pentala-Nikulainen, Oona & Koskela, Timo & Virtala, Esa & Härkänen, Tommi & Koskenniemi, Timo & Jusmäki, Teppo & Vartiainen, Erkki & Koskinen, Seppo (2017): Aikuisten terveyst-, hyvinvointi- ja palvelututkimus. ATH:n perustulokset 2010–2017. Verkköjulkaisu: www.thl.fi/ath
- Pekola-Sjöblom, Marianne (2017): Parhaat mahdolliset palvelut kaikille kuntalaisille? Kuntalaisten mielipiteet kunnallisista palveluista ARTTU2- tutkimuskunnissa vuosina 2015 ja 2017. ARTTU2-tutkimusohjelman julkaisusarja nro 13/2017. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Pohjois-Suomen aluehallintovirasto (2012): Aluehallintovirastojen keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2011. Aluehallintovirastojen suorittama toimialansa peruspalvelujen arviointi. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston julkaisu 10/2012. Oulu: Pohjois-Suomen aluehallintovirasto.
- Saikkonen, Paula & Hannikainen, Katri & Kauppinen, Timo M. & Rasinkangas, Jarkko & Vaalavuo, Maria (2018): Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla. Raportti 2/2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Sillanpää, Keimo & Ålander, Tommi (2017): Maaseutututkimuksen 2017 kansalaisyseilyn yhteenvetoraportti. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö.
- Strandell, Anna (2017): Asukasbarometri 2016 – Kysely kaupunkimaisista asuinympäristöistä. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 19/2017. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.
- Tilastokeskus (2018): Statfin-tilastotietokanta osoitteessa <https://www.stat.fi/tup/statfin/index.html>.
- Vásquez-Vera, Hugo & Palència, Laia & Magna, Ingrid & Mena, Carlos & Neira, Jaime & Borrell, Carme (2017): The threat of home eviction and its effects on health through the equity lens: A systematic review. *Social Science & Medicine*, 175, 199–208.
- Vihinen, Hilikka & Moilanen, Hanna (toim.) (2013): Maaseudun palvelut valinkauhassa – Markkinoiden toimivuus ja SGEI. MTT Raportti 81. Jokioinen: Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus.
- Viinämäki, Leena, ym. (2017): ... ajasta ja paikasta riippumatta ... Digikansalaisuus ja palvelujen saavutettavuus maaseudulla -hankkeen loppuraportti. Lapin amkin julkaisu: sarja A. Referee-tutkimukset 1/2017. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu.